

5. Ольжич, О. (1994). Незнаному Воякові : Заповідане живим / О. Ольжич; упор. Леоніда Череватенка. Київ : Фондація імені О. Ольжича. 432 с.

Богдан ДМИТРИЄНКО

РОЗВИТОК БЛАГОДІЙНИЦТВА ТА МЕЦЕНАТСТВА У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТ.

THE DEVELOPMENT OF PHILANTHROPY AND PATRONAGE IN THE SECOND HALF OF THE XIX – AT THE BEGINNING OF THE XX CENTURY

В умовах сьогодення актуалізується проблема благодійництва та меценатства. Вона має практичне значення для відродження культурних надбань українського народу, національно-культурного відродження сучасної України. Історія кожного покоління залишила в своїй пам'яті такі явища, які несуть етичні норми та високі моральні якості в суспільстві. Саме тому дослідження ролі приватної ініціативи в розвитку вітчизняної системи освіти, краєзнавства, музейної справи, філантропії потребує врахування досвіду вітчизняних меценатів минулого, оцінки результативності їх діяльності, визначення складових елементів меценатства в Україні.

Чимало істориків займалися вивченням історії українського благодійництва та меценатства. Значний внесок у дослідження цієї проблематики зробили Даниленко Л., Донік М., Колосова Н., Киричук О., Папакін Г., Поляруш С., Ступак Ф., Чепурнова В. та інші автори.

Історія проблеми меценатства, як відомо, пов'язана з успіхом підприємницької діяльності, а дефініція «меценатство» походить від імені багатого римського дипломата Гая Цільнія Мецената – великого шанувальника мистецтва, поета, який витрачав великі кошти на придбання творів мистецтва, а також матеріальну підтримку молодих поетів. Синонімами поняття «меценатство» в українському варіанті є добродійність, доброчинність, тобто діяльність, спрямована на допомогу тим, хто її потребує.

Історія українського меценатства сягає давніх часів. Добродійність була притаманна князям Київської Русі, про що свідчать численні археологічні та писемні джерела (не лише державні, а й власні кошти вкладали у будівництво храмів та монастирів Я. Мудрий, В. Мономах, Д. Галицький).

Традиції меценатства зберігалися і в наступні періоди вітчизняної історії, а найбільше піднесення ця справа переживає наприкінці XIX – початку XX ст., коли до неї долучаються відомі українські підприємці: родини Тарновських, Терещенків, Симиренків, Ханенків, Харитоненків та ін.. Вони виступали ініціаторами заснування освітніх закладів (початкових училищ, гімназій,

пансіонів тощо), надавали фінансову підтримку щодо купівлі творів мистецтва на виставках, організації закордонних творчих подорожей митців, формування приватних колекцій мистецької спадщини.

Важливим напрямком діяльності українських меценатів була допомога медичним установам і так зване соціальне благодійництво. Здійснювалося піклування про жебраків, безпритульних, людей похилого віку, хворих, дітей, позбавлених батьківської опіки. Надавалися пожертви благодійним організаціям та земствам.

У сфері благодійництва кінця XIX – початку XX ст. яскраво проявило себе й українське жіноцтво. Відомою меценаткою з Новомиргорода була Ганна Дмитрян. Вона народилася в родині багатого конезаводчика Михайла Мартакі, грека за походженням. У двадцять років вийшла заміж за Афанасія Дмитряна (теж грека-конезаводчика). Родина жила щасливим життям заможних людей, маючи багато власних маєтків, зокрема, в Одесі, Херсоні, Єлисаветграді, багато подорожувала. Проте смерть чоловіка і втрата улюбленої донечки кардинально змінили життя Ганни. Вона цілеспрямовано віддала себе благодійності.

Ганна продає землі батька і чоловіка селянам, оселяється у Бобринці і там ініціює будівництво православного храму Святого Пантелеймона. В народі його називали Дмитрянська церква. Будівля була незвичайною: іконостас та оздоблення церкви зробили з порцеляни та кипарисового дерева у старовізантійському стилі. Закінчивши це будівництво, Ганна переїжджає до Єлисаветграда і заявляє міській владі про намір зводити лікарню для хворих всіх станів.

Місто Єлисаветград виділяє Ганні Дмитрян дві десятини землі на спорудження цієї лікарні. За власний кошт вона наймає архітектора Якова Пауценка та інженера Євгена Тамма. Будівлю лікарні заклали у липні 1902 р. На урочистій процедурі закладення був присутній міський голова О. Пашутін. У травні 1904 р. лікарню було освячено і відкрито. Будівництво лікарні коштувало Г. Дмитрян 200 тисяч рублів, а ще 300 тисяч вона виділила на утримання закладу. В архітектурному плані лікарня стала своєрідним еталоном «цегляного» модерну, була оснащена за останнім словом техніки (мала парове опалення, водопровід, власну електростанцію, каналізаційну систему). У своєму заповіті Ганна Дмитрян зазначала, що лікарня має бути названою на честь Св. Анни, двадцять ліжок призначалося для неімущих християнської віри, при цьому, кількість платних ліжок не повинна збільшуватися за рахунок безплатних. Окрім того, Г. Дмитрян воліла, щоби лікарня стояла на рівні сучасних наукових вимог і давала простір для занять наукою молодим медикам (Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка...).

Після повернення до Бобринця Г. Дмитрян долучилася до спорудження Вознесенського собору, вклавши в його будівництво 100 тис. карбованців, за її фінансової підтримки при цьому соборі збудували церковно-приходське училище та гуртожиток для священнослужителів.

У 1910 р. Г. Дмитрян ініціювала будівництво нової лікарні в її рідному Новомиргороді. Місцем будівництва обрали міський сад, а архітектором став все той же Я. Паученко.

Земний шлях Г. Дмитрян завершується у 1913 р. За легендою померла вона у бідності і фактично нічого не мала.

Отже, історія української благодійності знає багато видатних особистостей, завдяки зусиллям яких сформувалась система лікарень, освітніх закладів, мистецько-культурна інфраструктура міст і містечок України. Сучасне покоління українців має цю спадщину зберегти.

Джерела та література

1. Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка. Лікарня Святої Анни. URL: http://librarychl.kr.ua/kn_in/kraeznavcha-abetka/likarnja-sv-anny.php.

Денис ДОМНІН

ORCID: 0009-0007-2783-7571

ГРОШОВИЙ ОБІГ В НАДДНІПРЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ XVIII – НА ПОЧАТКУ XX СТ.: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

TURNOVER IN UKRAINE OF NADDNIPRIANSCHYNA IN THE END XVIII – IN BEGINNING OF XX OF CENTURY.: MODERN STATE AND RESEARCH PROSPECTS

Наприкінці XVIII ст. значна частина українських земель потрапила до складу російської імперії, де на їхній основі було утворено 9 губерній: Полтавську, Чернігівську, Слобідську, Київську, Подільську, Волинську, Херсонську, Таврійську та Катеринославську. На цих територіях імперська влада визначила російський рубль та його фракції – копійки як єдину законну грошову одиницю.

Проблеми грошового обігу на цих Наддніпрянських землях знайшли певне відображення у працях сучасних українських вчених. Грошовий обіг завжди супроводжує таке негативне явище, як фальшивомонетництво, тобто підробка обігових грошей. Ці проблеми детально досліджені українськими вченими А. Бойко-Гагаріним (Бойко-Гагарін, 2020; Бойко-Гагарін, 220а), А. Легейда (Легейда, 1996; Легейда, 1999), В. Орликом (Орлик, 2005; Орлик, 2006; Орлик, 2011), С. Орлик (Орлик, 2015; Орлик, 2016; Орлик, 2018; Орлик, 2018а; Орлик, Бойко-Гагарін, 2017), В. Павленко (Павленко, 2019; Орлик,